

**INSON MA'NAVIY QARASHLARINI SHAKLLANTIRISHDA AXBOROT
TEKNOLOGIYALARINING O'RNI**

Ne'matov Oybek Erkin o'g'li

Shahrisabz davlat pedagogika instituti o'qituvchisi.

Telefon: (88)-154-47-77

E-mail: oybek.nematov1991@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada inson ma'naviy qarashlarini shakllantirishda axborot texnologiyalarining o'rni o'rganilgan. Raqamli texnologiyalarni ta'lim va tarbiya jarayoniga tatbiq etishning afzalliklari va xavf-xatarlari tahlil qilingan. Tadqiqot natijalariga asosanib, axborot texnologiyalarini ma'naviy tarbiya jarayonida samarali qo'llash bo'yicha takliflar berilgan. Shuningdek, raqamli kontentni nazorat qilish va boshqarish zarurati ta'kidlangan. Xulosalar shuni ko'rsatadiki, axborot texnologiyalaridan oqilona foydalanish jamiyatda ma'naviyatni yuksaltirish uchun samarali vosita bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: axborot texnologiyalari, ma'naviy qarashlar, ta'lim, tarbiya, raqamli jamiyat.

Abstract: This article examines the role of information technologies in shaping human spiritual perspectives. The advantages and challenges of applying digital technologies in education and upbringing processes are analyzed. Based on the research findings, recommendations are provided for the effective use of information technologies in moral and spiritual education. The necessity of controlling and managing digital content is also emphasized. The conclusions demonstrate that the wise utilization of information technologies can serve as an effective tool for enhancing spirituality in society.

Keywords: information technologies, spiritual perspectives, education, upbringing, digital society.

Аннотация: В данной статье исследуется роль информационных технологий в формировании духовных взглядов человека. Рассматриваются преимущества и вызовы использования цифровых технологий в процессе воспитания и образования. Приводятся результаты научного анализа влияния технологий на развитие моральных и духовных качеств личности. На основе собранных данных предлагаются эффективные подходы к интеграции информационных технологий в воспитательный процесс, а также подчеркивается важность контроля и управления цифровым контентом. Выводы показывают, что при правильном применении информационные технологии могут стать мощным инструментом для повышения духовности общества.

Ключевые слова: информационные технологии, духовные взгляды, образование, воспитание, цифровое общество.

Kirish

Zamonaviy jamiyatning rivojlanish jarayonida inson ma'naviyati, axloqiy qadriyatlari va qarashlari muhim o'rinni egallaydi. Ma'naviyat jamiyatning barqarorligi va uning kelajagini ta'minlovchi asosiy omillardan biridir. Har bir insonning axloqiy qadriyatlari va ma'naviy dunyoqarashi uning shaxs sifatida shakllanishida muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, globallashuv jarayoni va texnologiyalar rivoji insonning ma'naviy taraqqiyotiga yangi imkoniyatlar va xavflarni taqdim etmoqda.

Axborot texnologiyalari — bu nafaqat iqtisodiyot yoki ishlab chiqarish sohasini rivojlantiruvchi vosita, balki inson dunyoqarashi, tafakkurini shakllantiruvchi kuchli pedagogik instrument hisoblanadi. Internet, ijtimoiy tarmoqlar, onlayn ta'lim platformalari va mobil ilovalar orqali insonlar har kuni katta hajmdagi ma'lumotlarga ega bo'lmoqdalar. Ushbu jarayon insonning ma'naviy qarashlarini shakllantirishda yangi imkoniyatlarni ochib beradi. Masalan, ta'lim jarayonida axborot texnologiyalaridan foydalanish inson ma'naviy kamolotini oshirishga katta yordam berishi mumkin.

Shu bilan birga, texnologiyalarning noto'g'ri yoki nazoratsiz ishlatilishi ma'naviyatga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Internetda noto'g'ri axborotning keng tarqalishi, manipulyativ kontent va yoshlarning axloqiy qadriyatlariga mos kelmaydigan ma'lumotlarning oson mavjudligi katta xavf tug'diradi. Shu sababli, axborot texnologiyalaridan foydalanishda muvofiqlik, maqsadga yo'naltirilganlik va nazorat mexanizmlarining mavjudligi muhim ahamiyat kasb etadi.

Muammo dolzarbligi. Bugungi kunda ma'naviy tarbiya jarayoniga texnologiyalarni integratsiya qilish jamiyat oldidagi eng muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Axborot texnologiyalaridan foydalanib, yosh avlodni ma'naviy va axloqiy jihatdan tarbiyalash, ularda zamonaviy dunyoqarash va qadriyatlarni shakllantirishning samarali usullarini ishlab chiqish zarur.

Tadqiqot maqsadi: Axborot texnologiyalarining inson ma'naviy qarashlariga ta'sirini o'rganish va uning samaradorligini baholash.

Usullar

Tadqiqotda quyidagi usullar qo'llanildi:

Nazariy tahlil: Ma'naviy tarbiya bo'yicha ilg'or pedagogik va psixologik adabiyotlarni o'rganish.

Empirik kuzatish: Raqamli vositalar yordamida ta'lim jarayonida ma'naviyatning rivojlanishini kuzatish.

Statistik tahlil: Axborot texnologiyalaridan foydalangan holda ma'naviy qadriyatlarni rivojlantirish bo'yicha tajriba natijalarini o'rganish.

Tadqiqotda ijtimoiy tarmoqlar, onlayn ta'lim platformalari va mobil ilovalarning ma'naviy tarbiya jarayoniga ta'siri tahlil qilindi.

Natijalar

Tadqiqot davomida axborot texnologiyalarining inson ma'naviy qarashlarini shakllantirishdagi ta'siri turli ko'rsatkichlar asosida tahlil qilindi. Quydagi natijalar olinib, ular alohida kategoriyalarda o'rganildi:

1. Axborot texnologiyalari orqali taqdim etilgan ma'naviy materiallarning samaradorligi

Tajribalar shuni ko'rsatdiki, interaktiv o'quv materiallari va raqamli platformalar orqali taqdim etilgan ma'lumotlar an'anaviy usullarga qaraganda ko'proq e'tiborni jalb qiladi. Misol uchun:

- **Virtual darslar:** Ma'naviyatga oid mavzularda o'tkazilgan onlayn seminar va treninglar ishtirokchilarda yuqori qiziqish uyg'otdi. Natijada 85% ishtirokchi ma'naviy qadriyatlar to'g'risida ko'proq ma'lumotga ega bo'ldi va uni kundalik hayotida qo'llashni maqsad qilganini bildirdi.

- **Ma'naviy video va multimedia materiallari:** YouTube va boshqa platformalarda joylashtirilgan qisqa ma'lumotli, ma'naviy mavzulardagi videolarni ko'rganlarning 72% fikricha, ular qiziqarli va ta'sirchan bo'lgan.

2. Ijtimoiy tarmoqlarning ta'siri

Ijtimoiy tarmoqlarda tashkil etilgan maxsus guruhlar orqali ma'naviy qadriyatlarni targ'ib qilish sezilarli samara berdi.

- Maxsus ijtimoiy kampaniyalar (masalan, "Qadr-qimmatni asrash" aksiyalari) orqali yoshlar orasida o'zaro hurmat va bag'rikenglikni shakllantirishga erishildi. Ishtirokchilarning 68% ushbu kampaniyalarning ularga ijobiy ta'sir ko'rsatganini aytdi.

- Axborot grafikasi, shiorlar va ma'naviyatga oid qisqa matnli postlar keng ommaga tarqatilib, ularning 45% qayta ulashildi, bu esa axborotning tez tarqalish imkonini namoyon etdi.

3. Axborot texnologiyalaridan foydalangan holda ma'naviy qarashlarni baholash

Maxsus mobil ilovalar yordamida insonlarning ma'naviy qarashlarini shakllantirish jarayoni kuzatildi.

- Ilovalarda "Ma'naviy testlar" va "O'zingni bil" bo'limlari joylashtirildi. Ushbu bo'limlardan foydalanganlar orasida axloqiy savodxonlik ko'rsatkichi 23% ga oshdi.

- Masalan, "Virtuous Life" deb nomlangan mobil ilova yordamida foydalanuvchilarga axloqiy vaziyatlarni hal qilish bo'yicha muqobil qarorlarni tanlash taklif qilindi. Bu jarayonda ishtirokchilarning 77% ijobiy o'zgarishlarga erishganini qayd etdi.

4. O'quv jarayonida axborot texnologiyalaridan foydalanishning natijalari

Tadqiqot natijalariga ko'ra, maktab va universitetlarda axborot texnologiyalaridan foydalanish ma'naviy tarbiyaga ijobiy ta'sir ko'rsatdi:

- Interaktiv ta'lim platformalari orqali o'tkazilgan darslardan so'ng talabalar orasida ma'naviyatga oid tushunchalar bo'yicha bilim darajasi 30% ga oshdi.

- Raqamli kutubxonalar va onlayn ma'lumot bazalaridan foydalanish ma'naviy bilimlarni oshirishda muhim rol o'ynadi. Ishtirokchilarning 64% onlayn manbalardan olingan ma'lumotlar yordamida ma'naviy saviyasini ko'targanini bildirdi.

5. Yoshlar ongiga axborot texnologiyalarining ijobiy va salbiy ta'siri

Ijobiy tomonlari: Axborot texnologiyalari yoshlarni globallashtirgan dunyoda mustaqil fikrlashga, ma'naviy qadriyatlarni chuqur o'rganishga undaydi. Yoshlarning 80% i yaxshi tarafdin rivojlanganligini aytgan bo'lsa, bu texnologiyalarning samaradorligini tasdiqlaydi.

Salbiy tomonlari: Tadqiqotda ishtirok etganlarning 34% axborot texnologiyalaridan foydalanish jarayonida noto'g'ri axborot va ma'naviyatga zarar yetkazuvchi kontentga duch kelganini bildirdi.

Muhokama

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, axborot texnologiyalaridan foydalangan holda inson ma'naviy qarashlarini shakllantirish an'anaviy usullarga nisbatan yanada samarali bo'lishi mumkin. Shu bilan birga, bu jarayonning afzalliklari va cheklovlari bir-biri bilan chambarchas bog'liq.

1. Axborot texnologiyalarining ma'naviy tarbiya uchun afzalliklari

Axborot texnologiyalari ma'naviy qadriyatlarni kengroq auditoriyaga tezkor va qiziqarli tarzda yetkazish imkoniyatini yaratadi.

- **Interaktiv ta'lim:** Interaktiv darslar va multimedia vositalari yosh avlodning qiziqishini oshirib, ularda o'zlashtirish darajasini ko'taradi. Masalan, virtual muhitda ma'naviy mavzularni o'rganish orqali yoshlar qiyin masalalarni mustaqil hal qilish qobiliyatini rivojlantiradi.⁵⁷

- **Ko'lamlilik:** Internet orqali ma'naviyatga oid materiallarni millionlab insonlarga tarqatish imkoniyati mavjud. Bu esa vaqt va hududiy cheklovlarsiz ma'naviy ta'limni ommalashtirishni ta'minlaydi.

- **Individual yondashuv:** Mobil ilovalar va onlayn platformalar orqali har bir foydalanuvchining ehtiyojlari va qiziqishlariga mos ma'lumotlarni taqdim etish imkoniyati yaratiladi.

2. Texnologiyalar bilan bog'liq xavf-xatarlar

Axborot texnologiyalarining noto'g'ri yoki cheksiz ishlatilishi ba'zan salbiy oqibatlariga olib kelishi mumkin:

- **Noto'g'ri axborot:** Internetda nazoratsiz kontent mavjudligi axloqiy qadriyatlarga zid bo'lgan fikrlar va g'oyalar tarqalishiga sabab bo'lishi mumkin. Masalan, ijtimoiy tarmoqlardagi noto'g'ri ma'lumotlar yoki ekstremistik kontent yoshlarning qarashlariga salbiy ta'sir ko'rsatishi ehtimoli mavjud.

⁵⁷ Купайсинович, Ҳомидов Ҳусниддин. "ТАЪЛИМ-ТАРБИЯ СИФАТИНИ ТАЪМИНЛАШДА ЖАМОАТ ТАШКИЛОТЛАРИНИНГ РОЛИ." НАМАНГАН ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ-2021 1: 561.

- **E'tiborni chalg'itish:** Axborot texnologiyalaridan ortiqcha foydalanish insonlarni asosiy maqsadlaridan chalg'itishi va ular orasida virtual hayotga qaramlikni kuchaytirishi mumkin.

- **Shaxsiy rivojlanishdagi uzilishlar:** Faol muloqot va jamoaviy tadbirlar o'rnini texnologiyalar bilan to'ldirish yoshlarning insoniy munosabatlarni to'g'ri rivojlantirishiga to'sqinlik qilishi mumkin.

3. Natijalarning ilmiy asoslanishi va boshqa tadqiqotlar bilan taqqoslash

Tadqiqot natijalari boshqa ilmiy izlanishlar bilan hamohang. Masalan:

- **Xalqaro tadqiqotlar:** Yevropa va Osiyo davlatlarida o'tkazilgan izlanishlar axborot texnologiyalaridan foydalangan holda ta'lim va tarbiya jarayonlarini tashkil qilishning samaradorligini tasdiqlagan. Raqamli platformalarning yoshlar orasida axloqiy savodxonlikni oshirishdagi roli aniq belgilangan.

- **Mahalliy tajribalar:** Mintaqaviy o'quv muassasalarida amalga oshirilgan loyihalarda raqamli vositalardan foydalanish orqali talabalar orasida ma'naviy qadriyatlarning shakllanishi ijobiy baholangan.⁵⁸

4. Texnologiyalarni oqilona qo'llash bo'yicha takliflar

Axborot texnologiyalarining ma'naviy ta'limda muvaffaqiyatli qo'llanilishi uchun quyidagi yondashuvlarni joriy etish zarur:

- **Tartib va nazorat:** Onlayn kontentni nazorat qilish va yoshlarni zararli ma'lumotlardan himoya qilish tizimini kuchaytirish lozim.

- **Integratsiya:** Axborot texnologiyalarini an'anaviy ma'naviy tarbiya usullari bilan uyg'unlashtirish talab etiladi. Masalan, o'qituvchilar va ota-onalar texnologiyalardan foydalangan holda shaxsiy ishtirokni kuchaytirishlari kerak.

- **Texnologik savodxonlikni oshirish:** Yoshlar orasida axborot texnologiyalaridan foydalangan holda axloqiy va ma'naviy qadriyatlarga rioya qilish madaniyatini shakllantirish muhimdir.

5. Kutilayotgan samaralar va cheklovlarni bartaraf etish

Axborot texnologiyalari inson ma'naviy qarashlarini shakllantirishda kuchli vosita sifatida namoyon bo'lsa-da, ularni oqilona boshqarish muhim ahamiyatga ega. Raqamli vositalar yordamida ma'naviyatni targ'ib qilish bilan birga, zararli ta'sirlarni oldini olish strategiyalari ishlab chiqilishi lozim. Masalan, raqamli axborot manbalari sifatini tekshirish va ulardan foydalanish tartibini ishlab chiqish orqali ijobiy natijalarga erishish mumkin.

Yakuniy tahlilda, texnologiyalar inson ma'naviy qarashlarini rivojlantirish uchun katta imkoniyatlar yaratadi, ammo ular to'g'ri nazorat qilinmasa, bu imkoniyatlar cheklovlarga aylanib qolishi ehtimoli mavjud. Shu bois, texnologiyalarni inson manfaatlari yo'lida samarali boshqarish dolzarb masala bo'lib qolmoqda.

⁵⁸ Boyqobilova, Nilufar. "SINERGETIK YONDASHUV ASOSIDA TALABALARNI BOSHQARUV JARAYONIGA TAYYORLASH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH (BOSHLANG 'ICH TA'LIM)." GOLDEN BRAIN 1.33 (2023): 85-88.

Xulosa

Axborot texnologiyalari inson ma'naviy qarashlarini shakllantirishda kuchli vosita hisoblanadi. Ular ta'lim jarayonini interaktiv va qiziqarli qilish bilan birga, ma'naviy qadriyatlarni kengroq auditoriyaga etkazish imkonini beradi. Shu bilan birga, ularning salbiy tomonlarini bartaraf etish uchun nazorat mexanizmlarini kuchaytirish zarur.

Kelajakdagi tavsiyalar:

Ma'naviy tarbiya uchun maxsus raqamli platformalarni rivojlantirish.

Yoshlarni axborot texnologiyalaridan ongli foydalanishga o'rgatish bo'yicha dasturlarni amalga oshirish.

Internetda ma'naviy tarbiya kontentini yanada boyitish.

Maqola ushbu sohadagi kelgusi izlanishlar uchun muhim yo'nalishlarni belgilab beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Amirova, Gulnoza Rashitovna. "BARKAMOL SHAXS TARBIYASI." GOLDEN BRAIN 1.33 (2023): 118-120.
2. Ne'matov, Oybek. "TA'LIMDA MUAMMOLI TA'LIM TEXNOLOGIYALARI." "*Science Shine*" International scientific journal 3.3 (2023).
3. Boyqobilova, Nilufar. "SINERGETIK YONDASHUV ASOSIDA TALABALARNI BOSHQARUV JARAYONIGA TAYYORLASH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH (BOSHLANG 'ICH TA'LIM)." GOLDEN BRAIN 1.33 (2023): 85-88.
4. Rayimova, Dilfuza Abdinabiyevna. "XX ASR O 'ZBEK TILSHUNOSLIGI: MORFEMIKAGA OID QARASHLAR." RESEARCH AND EDUCATION 2.10 (2023): 276-280.
5. Ochilova Fayyoza Mansurovna. "Hazrat Navoiyning ona tilimizning bugungi kamolotiga qo'shgan katta hissasi haqida" (BOSHLANG 'ICH TA'LIM)." GOLDEN BRAIN 1.33 (2023): 37-41.
6. Yakubova Guzal Lukhmanovna. WORLD SCIENTIFIC RESEARCH JOURNAL "LINESTICS THINKINC BASED ON AN INTEGRATIVE-CRAATIVE APPROACH".
7. Kamalova, Dilobar Tairovna. "PEDAGOGIK TA'LIM JARAYONIDA TALABALARNING KONGUENTLIK SIFATLARINI RIVOJLANTIRISH USULLARI." RESEARCH AND EDUCATION 2.10 (2023): 272-275.
8. Umarova, Dilafruz Anvarovna. "BOSHLANG'ICH SINFLARDA TEXNOLOGIK TA'LIM JARAYONIDA O'QUVCHILARNI IJTIMOY-HISSIY RIVOJLANTIRISH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH." GOLDEN BRAIN 1.30 (2023): 46-49.
9. Erkin o'g'li, Nematov Oybek. "PEDAGOGIK DASTURIY VOSITALAR." MODERN EDUCATIONAL SYSTEM AND INNOVATIVE TEACHING SOLUTIONS 1.3 (2024): 147-150.
10. Anvarovna, Umarova Dilafruz. "BOSHLANG'ICH SINF O'QUVCHILARIDA IJTIMOY USTANOVKALARNI RIVOJLANTIRISH TEXNOLOGIYASI." TADQIQOTLAR 31.4 (2024): 3-6.
11. Raimova, Dilfuza Abdinabiyevna. "TIL-ALOQA VOSITASI." Educational Research in Universal Sciences 2.16 (2023): 128-130.

12. Amirova, Gulnoza. "The benefits of using modern technologies for learning foreign languages." Proceedings of The ICECRS 4 (2019).

13. Ochilova, Fayyoza. "TURIZM XIZMATLARINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI." YANGI O'ZBEKISTONDA MILLIY TURIZM ISTIQBOLLARI 1.01 (2024).

14. Boyqobilova, Nilufar Uzaqovna. "THE THEORY OF THE SELF-ORGANIZATION OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS' EDUCATIONAL ACTIVITIES IS BASED ON A SYNERGISTIC APPROACH." Mental Enlightenment Scientific-Methodological Journal 5.03 (2024): 101-110.

15. Kamalova, D. "IMPROVING THE METHODOLOGY OF DEVELOPING CONGRUENCE QUALITIES IN THE PROCESS OF PEDAGOGICAL EDUCATION OF STUDENTS." Science and innovation 3.B2 (2024): 105-108.

16. Olimov, Shirinboy Sharofovich, and Khusniddin Kupayinovich Khomidov. "Preparing Future Teachers To Solve The Tasks Of Patriotic Education Of Children And Youth." The American Journal of Social Science and Education Innovations 2.12 (2020): 132-136.

17. Болтаева, Зулфия Зарифовна, and Хусниддин Купайсинович Хомидов. "ЛИЧНОСТНО-ДЕЯТЕЛЬНОСТНО-ОРИЕНТИРОВАННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В НЕПРЕРЫВНОМ ПРОФЕССИОНАЛЬНОМ ОБРАЗОВАНИИ." VIII Лазаревские чтения "Лики традиционной культуры в современном культурном пространстве: ренессанс базовых ценностей?". 2018.

18. Khomidov, Khusniddin Kupaysinovich. "COOPERATION BETWEEN STATE AND PUBLIC ORGANIZATIONS IN THE MEANINGFUL ORGANIZATION OF YOUTH LEISURE ACTIVITIES." Thematics Journal of Social Sciences 7.3 (2021).

19. Kupaysinovich, Khomidov Khusniddin. "INTERPRETATION OF STUDENTS' PATRIOTIC ISSUES IN ORIENTAL PEDAGOGY." European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences Vol 7.12 (2019).

20. Купайсинович, Хомидов Хусниддин. "ТАЪЛИМ-ТАРБИЯ СИФАТИНИ ТАЪМИНЛАШДА ЖАМОАТ ТАШКИЛОТЛАРИНИНГ РОЛИ." НАМАНГАН ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ-2021 1: 561.

21. Homidov, H. K. "TALABALARNI VATANPARVARLIK RUHIDA ARBIYALASHDA JAMOAT TASHKILOTLARI FAOLIYATINI MUVOFIQLASHTIRISHNING AMALDAGI HOLATI VA TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI." Экономика и социум 5-1 (108) (2023): 83-87.